

**Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Endüstri-İçi Ticaretinin Statik
Analizi: AB-15 Ülkeleri İle Karşılaştırma**

Dilek ŞAHİN*

Öz

Dünyanın en eski sanayi dalı olan tekstil ve hazır giyim sektörü gerek üretim sürecinde yaratılan katma değer, gerekse ihracat gelirlerindeki yüksek payı nedeniyle özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınma sürecinde önemli bir rol üstlenmektedir. Günümüz dış ticaretinde yeni bir olgu olan endüstri-içi ticaret aynı endüstriye ait malların hem ithal hem de ihraç edilmesi durumudur. Bu çalışmada Türkiye ve AB-15 ülkelerinin gerçekleştirmiş olduğu tekstil ticaretinin EİT yapısı ele alınmıştır. Bu kapsamda SITC65 ve SITC 84 ürün kodları GL endeksi kullanılarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak AB-15 ülkelerinin çoğunun SITC 65 ve SITC 84 ürün kodlarının ticaretinin EİT şeklinde gerçekleştiği görülmüştür. Türkiye'nin SITC 65 ürün kodu ticareti EİT şeklinde gerçekleşirken SITC 84 ürün kodu ticaretinin EAT şeklinde gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Endüstri-İçi Ticaret, Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü, AB-15 ve Türkiye.

**Static Analysis of Intra-Industry Trade of Turkish Textile and Apparel
Industry: EU-15 Countries with Comparison**

Abstract

The world's oldest industries of textile and garment industry plays an important role, should value added in the manufacturing process, and export due to the high share of revenues, especially in the economic development process of developing countries. A new phenomenon in today's trade intra-industry trade of goods belonging to the same industry is the state to be both imported and exported. In this study, Turkey and the EU-15 countries of the textile trade was carried out by the Intra-industry trade structure is discussed. In this context, SITC65 and SITC 84 product codes are calculated using the GL index. As a result, most of the EU-15 countries SITC 65 and SITC 84 product code it was shown that the form of intra-industry trade in the trade. Turkey's SITC 65 product code is realized

---

* Öğr. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi-Yıldızeli MYO

in the form of intra-industry trade SITC 84 product code has been concluded that the form of trade between the industry and commerce.

Key Words : Intra-Industry Trade, Textiles and Clothing Sector, EU-15 and Turkey.

1. Giriş

Türkiye'nin dış ticaretinin önemli bir bölümü, gerek coğrafi konum gerekse tarihsel süreç içinde yaşanan gelişmeler nedeniyle Türkiye'nin en önemli ticaret ortağı konumunda olan AB ülkeleri ile gerçekleştirilmektedir. Son yıllarda imalat sanayinde üretim artışı ile ithal girdi kullanımı arasındaki ilişkiyi güçlendiren ve küreselleşmenin hızlanması ile giderek ağırlık kazanan olgulardan birisi de endüstri-içi ticaretteki gelişmelerdir. Dünyada EİT'nin önemi giderek artmakta ve özellikle gelişmiş ülkelerin dış ticaretleri bu yöne doğru kaymaktadır

Bu çalışmanın amacı, Türkiye ile dış ticaretin önemli bir bölümünü gerçekleştirdiği AB -15 ülkelerinin tekstil ve hazır giyim endüstrisi dış ticaretinde, bir ülkenin aynı endüstriye ait olan bir ürünü hem ihraç hem de ithal ettiği uluslararası ticaret türü olarak tanımlanan endüstri-içi ticaret yapısı ve önemini ortaya koymaktır. EİT hesaplamasında çeşitli yöntemler kullanılmakla birlikte bunlardan bir kısmı statik(belirli bir zamandaki dış ticaret yapısını ölçen) bir kısmı ise dinamik (iki zaman dilimi arasındaki dış ticarete meydana gelen değişimi ölçen) bir özellik arz etmektedir. Çalışmada EİT ölçümünde sıkça kullanılan ve statik bir hesaplama yöntemi olan G-L endeksi kullanılmıştır. Grubel-Lloyd yöntemine göre hesaplanan GL endeksinin yükselmesi her zaman o sektörde EİT'nin artmasına işaret etmektedir.

2. Endüstri-İçi Ticaret Kavramı

Küreselleşmenin yoğun biçimde yaşandığı son yıllarda, uluslararası alandaki gelişmeler dış ticaret teorilerinin varsayımlarının değişmesine neden olmuştur. Dünya ticaretinin serbestleşmesi ve ekonomik entegrasyonlara gidilmesi beraberinde ülkelerin endüstri-içi ticaretini de artırmıştır.

Geleneksel iktisat teorisi, ülkeler arasındaki teknolojik veya faktör donanımları farklılıklarını ticaretin nedeni olarak ileri sürmektedir. Bu varsayımın geçerli olduğu bir dünyada uluslararası ticaretin kompozisyonu yansıtacak şekilde, ülkelerin görece olarak daha fazla sahip oldukları üretim faktörlerini içeren malları ihraç etmelerini gerektirmektedir. Oysa gerçek dünyada ülkeler arasındaki dış ticaretin yapısı incelendiğinde, aynı

endüstriye ait homojen veya benzer malların iki yönlü ticaretinin yapıldığı görülmektedir (Eşiyok, 2014: 116).

Son yıllarda dünya ticareti, benzer faktör donatımlarına sahip ülkeler arasında ve benzer ürünler üzerinden yapılan endüstri-içi ticaret şeklinde gerçekleşmektedir (Deviren ve Karataş, 2007: 17). Endüstri-içi ticaret, aynı endüstrideki malların hem ihraç hem de ithal edilmesidir (Grubel ve Lloyd, 1975: 21). Diğer bir ifadeyle, benzer girdi kullanımına sahip olan ve talep yapıları benzeşen malların aynı anda bir ülkenin hem ithalat hem de ihracat kalemleri içinde yer almasıdır (Narin, 2002: 7). Endüstri-içi ticaret kavramı ilk kez Balassa (1966) tarafından kullanılmıştır. Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulmasıyla birlikte topluluk içinde ticareti incelediği çalışmasında Balassa bu yeni dönemle birlikte özellikle sanayi malları ticaretinin endüstriler-arası ticaretten endüstri-içi ticarete dönüştüğünü görmüştür. Endüstri-içi ticaretin özellikle oligopol veya tekelci rekabet piyasalarında hakim olduğu görülmektedir. Endüstri-içi ticaretin artmasıyla beraber ihracatın belirli sektörlerde yoğunlaşması azalırken ihracat çeşitlenmesi artmaktadır.

EİT'nin ortaya çıkmasında, ürün farklılaştırması, taşıma maliyetleri ve coğrafi bölgeler ve dinamik ölçek ekonomileri, ülkelerin gelir dağılımındaki farklılıklar, gelmektedir. Bunları şu şekilde açıklamak mümkündür (Yenilmez ve Kutlu, 2005: 46).

Ürün farklılaştırması: Aynı endüstrinin ürünü olan fakat ufak farklılıklara sahip olan mallar tüketici zevk ve tercihlerindeki farklılıklar nedeniyle EİT'ye konu olmaktadır.

Taşıma maliyetleri ve coğrafi bölgeler: Fiziki olarak büyük ülkelerdeki uç bölgelerdeki üreticiler ulaşım masrafları nedeniyle sınır komşusu olan yakın ülkelerden ithalat yoluyla hammadde teminine gitmektedir.

Dinamik ölçek ekonomileri: Ülke bir ürünün çeşidinde uzmanlaştığında birim maliyetlerde azalma olacak ve ülke aynı maldan daha fazla üretmek ihraç edecek ve aynı ürünün farklı çeşidini daha ucuza ithal edecektir.

Ülkelerin gelir dağılımındaki farklılıklar: Tüketici zevkleri gelir talebinden belirlenmekle birlikte, bir ülkede üretilen mal çeşitliliği kişi başına düşen gelir seviyesinin bir yansımasıdır.

Daha geniş piyasalardan yararlanma imkânı vermesi, ölçeğe göre artan getiri ve ürün farklılaştırması nedeniyle endüstri-içi ticaret, endüstriler arası ticaret göre daha yüksek kazanımlar sunmaktadır (Aydın, 2010: 2). Günümüz dış ticaretinin büyük bir kısmını oluşturan bu ticaret şekli özellikle gelişmiş ülkeler arasında ve kimya, makine, ulaşım araçları ve elektronik gibi daha sofistike imalat sektörlerinde oldukça yaygındır.

Sermaye-emek oranı benzer yapıda olan ülkeler arasında endüstri-içi ticaretin yüksek düzeyde gerçekleştiği görülmektedir. Bir endüstride EİT düzeyinin yüksek olması belirgin bir karşılaştırmalı üstünlüğün oluşmadığını ve ülkelerin ilgili sektörlerde benzer gelişmişlik düzeylerine sahip olduğunu göstermektedir. Bu nedenle ülkeler arasında yapılan dış ticaretin endüstri-içi ticaret düzeyi yüksek olduğu sektör sayısı arttıkça ülkeler arasındaki kalkınmışlık düzeylerinin birbirine yaklaştığından bahsedilebilir.

3. EİT'nin Statik ve Dinamik Analizi

EİT ile ilgili incelenmesi gereken önemli bir konuda endüstri-içi ticaretin ölçülmesidir. EİT'nin ölçülmesinde sıkça kullanılan yöntemlerden biri Grubel-Lloyd Endeksidir (GL).

GL endeksi şu şekilde formüle edilmektedir (Grubel ve Lloyd, 1975: 21):

$$Bi = \frac{\sum_i^n [(Xi + Mi) - (Xi - Mi)]}{\sum_i^n (Xi + Mi)}$$

veya

$$Bi = 1 - \frac{|Xi - Mi|}{Xi + Mi}$$

GL endeksi, dış ticaret endüstrileri açısından ülkenin rekabet gücü ve dış ticaret biçimlerindeki gelişmelerin açıklanmasına yardımcı olmaktadır. Bu eşitlikte Xi ve Mi i endüstrisinin ihracat ve ithalatını ifade etmektedir. Endeks 0 ile 1 arasında değer almakta ve endeksin 1'e yaklaşması endüstri-içi ticaretin geliştiğini göstermektedir. EİT'yi bir yıllık süre için ölçen GL endeksi statik bir ölçümdür. Bu nedenle endeks iki dönem arasında ortaya çıkan uzmanlaşma ve ticaret akımlarındaki değişikliklerin kaynağı hakkında bilgi vermemektedir.

Bu eksikliğı ortadan kaldırmak amacıyla Hamilton ve Kniest (1991) ticaretteki yapısal değişime ilişkin bilgi veren marjinal endüstri-içi (MEİT) kavramını geliştirmişlerdir. Dış ticaret yapısının belirlenmesinde en çok kullanılan endeksler Brülhart'ın A ve B endeksleridir. Bu endeksler şu şekilde ifade edilmektedir (Brülhart, 1994: 606):

$$A = 1 - \frac{|\Delta X - \Delta M|}{|\Delta X| + |\Delta M|}$$

Bu endeks 0 ile 1 arasında bir değer almaktadır. Endeksin 0 değerini alması belli bir endüstrideki marjinal ticaretin tümüyle EAT; 1 değerini alması ise marjinal ticaretin tümüyle EİT yapısında olduğunu

göstermektedir. A endeksi, ticaret tarafından uyarılan kazanç/kayıpların ülkeler veya sektörler arasındaki dağılımı hakkında bilgi vermediğinden, tek ülkeye ilişkin çalışmalarda sınırlı olarak kullanılmakta olup, çok ülkeli çalışmalar için uygun sonuçlar vermektedir. Bu nedenle Brülhart tarafından B endeksi olarak ifade edilen yeni bir endeks tanımlanmıştır. Buna göre;

$$B = \frac{\Delta X - \Delta M}{|\Delta X| - |\Delta M|}, \quad |B| = 1 - A \text{ şeklinde yazılmaktadır.}$$

Bu endeks -1 ile +1 arasında değer alabilir. Eğer bu değer 0'a yaklaşıyorsa MEİT artmakta; endeks değeri 0'a eşitse marjinal ticaret tümüyle EİT yapısına bürünmektedir.

4. Dünyada ve Türkiye'de Tekstil Sektörü

Tekstil ve hazır giyim sektörü, yarattığı istihdam olanakları, kazandırdığı döviz gelirleri ve ürettiği katma değer ile dünya ekonomileri için, kalkınmanın sağlanmasında oldukça önemli bir sektördür.

Dünyadaki kalkınma sürecine bakıldığında kalkınmış ülkelerde tekstil ve hazır giyim sektörünün imalat sanayi içindeki payı sürekli azalırken gelişmekte olan ülkelerde imalat sanayi üretimi içinde tekstil ve hazır giyim sektörünün payı sürekli artmaktadır (Özçalık ve Okur, 2013: 212). 1980'lerden itibaren hız kazanan küreselleşme eğilimi beraberinde tekstil ve hazır giyim sanayinde ticaret akışını hızlandırmış ve bu nedenle bu sektör günümüzde en fazla "küreselleşmiş endüstrilerden" biri haline gelmiştir (Aydoğdu, 2012: 4).

Dünya Ticaret Örgütü tarafından 1995 yılında imzalanan ve 2005 sonrası tekstil ve hazır giyim ticaretinin tamamen serbestleştirilmesini öngören "Tekstil ve Hazır Giyim Anlaşmasıyla" birlikte 2001 yılında Çin'in DTÖ'ye üyeliği dünya tekstil ve hazır giyim sektöründe yeni bir dönem başlatmıştır.

Tekstil ve hazır giyim anlaşmasında tekstil ve hazır giyim ürünlerine uygulanan kısıtlamaların 2005 yılına kadar dört kademe ve her kademe artan oranlarda kaldırılması öngörülmüştür (Uzunoğlu, 2008: 23). Böylelikle Çin'in üretim merkezi olma dönemi başlamış, Bangladeş ve Vietnam gibi ülkeler gerek üretim maliyetlerinin düşük olması gerekse önemli ithalatçı ülkelerle imzalamış olduğu tercihli ticaret anlaşmaları ve düzenlemeleri sayesinde önemli üretici ve ihracatçı ülkeler konumuna erişmişlerdir. Tekstil ve hazır giyim sektörleri birbirleriyle doğrudan ilişkili sektörler olduğundan her dönem gelişmeleri paralellik göstermiştir. Tablo 1'de 1995-2013 yılları arasında dünya tekstil ve hazır giyim ihracatı yer almaktadır. Tablo 1'den elde edilen sonuca göre 1995'de tekstil sektörünün

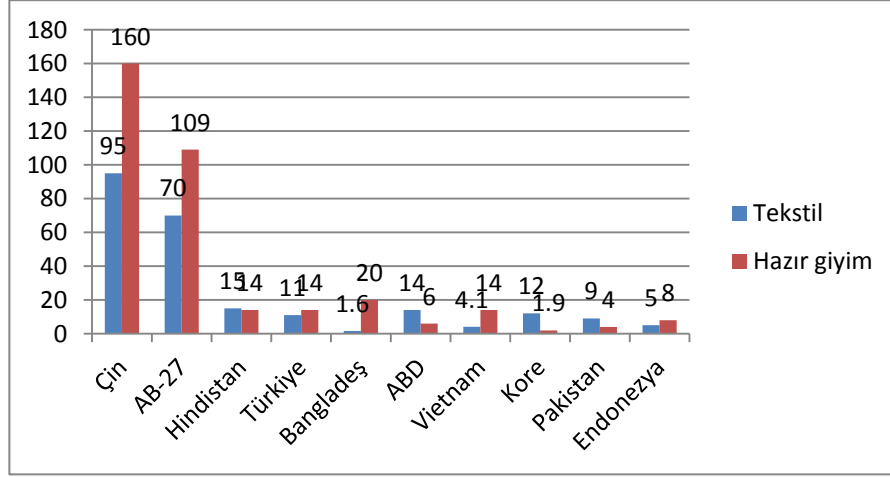
dünya ihracatındaki payı %31,18 iken 2013 yılına gelindiğinde bu oran %17,05 düzeyinde gerçekleşmiştir. Benzer şekilde, 1995’de hazır giyim endüstrisinin dünya toplam ihracatındaki payı %32,44 iken bu oran 2013 yılına gelindiğinde %24,30 seviyesinde gerçekleşmiştir. Genel itibariyle değerlendirildiğinde emek yoğun endüstri olan tekstil ve hazır giyim sektörünün halen önemini korumasıyla birlikte azaldığı gerçeği de görülmektedir.

Tablo 1. Dünya Tekstil ve Hazır Giyim İhracatı (1995-2013 milyon dolar %)

Yıllar	Toplam Dünya İhracatı (milyon dolar)	Dünya Tekstil İhracatı (milyon dolar)	Tekstil İhracatının toplam ihracattaki % payı	Dünya Hazır Giyim İhracatı (milyon dolar)	Hazır Giyim İhracatının Toplam İhracattaki % Payı
1995	946.416	295.181	31,18	307.059	32,44
2000	1.232.560	307.132	24,91	392.816	31,86
2005	1.996.130	405.805	20,32	571.992	28,65
2006	2.332.460	436.118	18,69	639.854	27,43
2007	2.663.430	471.666	17,70	718.954	26,99
2008	3.086.930	492.622	15,95	757.356	24,53
2009	2.401.880	441.460	18,37	665.065	27,68
2010	2.911.770	497.592	17,08	736.937	25,30
2011	3.475.990	577.984	16,62	861.757	24,79
2012	3.378.640	547.286	16,19	810.182	23,97
2013	3.275.460	558.529	17,05	796.203	24,30

Kaynak: UN Comtrade Veri tabanından yola çıkarak tarafımızca düzenlenmiştir.

Dünyada tekstil ve hazır giyim ihracında öne çıkan ülkelere baktığımızda şekil 1’de görüldüğü üzere gerek tekstil gerekse hazır giyim ihracatında ilk sırada Çin’in yer aldığını görmekteyiz. Çin’in sırasıyla AB-27 ülkeleri, Hindistan ve Türkiye takip etmektedir. Türkiye’nin ihraç ettiği tekstil ve hazır giyim endüstrisi rakamlarının birbirine oldukça yakın olduğu dikkat çekmektedir.

Şekil 1. Dünyada Başlıca Tekstil ve Hazır Giyim İhrac Eden Ülkeler-2012 (milyon dolar)

Kaynak: WTO, International Trade Statistics, 2013

http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2013_e/its13_merch_trade_product_e.pdf. (Erişim Tarihi: 16.09.2014).

Türkiye ekonomisinde tekstil sanayi uzun yıllardır rekabetçi düzeyde diğer ülkelere karşı üstün gelmekte ve ulusal geliri arttıran en önemli dış ticaret kalemi olmayı sürdürmektedir. Bunun yanı sıra emek yoğun sektörden daha çok sermaye yoğun bir sektör olan hazır giyim sektörü de tekstil sektörü kadar olmasa da Türkiye ekonomisinin ulusal geliri artırıcı lokomotif sektörlerinden birisidir. Türkiye’de tekstil endüstrisinin istihdam ve ihracata sağlamış olduğu katkıdan dolayı, sosyo-ekonomik açıdan oldukça önemli bir rolü bulunmaktadır (Özkaya, 2010: 144). Türk tekstil ve hazır giyim sektörü diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi lokomotif sektör konumundadır ve bu nedenle rekabetçiliğin artırılarak devam etmesi oldukça önemlidir (Kök ve Çoban, 2005: 78). Üretim yapısı bakımından tekstil sanayi diğer sanayi dallarına göre daha az sermaye gerektiren işgücü yoğun üretim dalı olduğundan dolayı, Türkiye’nin üretim faktörleri yapısına da oldukça uygundur (Yücel, 2010: 231). Tablo 2’de Türkiye’nin tekstil ve hazır giyim ihracatının yıllar itibariyle gelişimini görmekteyiz. 1995’den itibaren gerek tekstil gerekse hazır giyim sektörü ihracatı yıllar itibariyle artış göstermektedir. Ancak 2008 Küresel finansal krizin etkisi tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde tekstil ve hazır giyim ihracatında da etkisini göstermiş ve 2009 yılında sektördeki ihracat miktarı azalmıştır. Tekstil ve hazır giyim ihracatının toplam ihracat içindeki payına baktığımızda 1995’de %40,02 olan oranın giderek azaldığı ve 2013

yılına gelindiğinde bu oranın %18,14'e düşmüştür. Bunun nedenini Türkiye'nin toplam ihracatı içinde emek-yoğun sektörün payının azalması olarak açıklanabilir.

Tablo 2. Türkiye'nin Tekstil ve Hazır Giyim İhracatı (milyon dolar-%)

Yıllar	Toplam İhracat	Tekstil (65)	Hazır Giyim(84)	Toplam Tekstil ve Hazır Giyim İhracatı (65+84)	Tekstil ve Hazır Giyim İhracatının Toplam İhracat İçindeki Payı (%)
1995	21.598	2.526	6.118	8.644	40,02
2000	27.485	3.672	6.533	10.205	37,12
2005	73.476	7.075	11.833	18.908	25,73
2006	85.534	7.584	12.051	19.635	22,95
2007	107.271	8.942	13.886	22.828	21,28
2008	132.002	9.399	13.590	22.989	17,41
2009	102.138	7.723	11.555	19.278	18,87
2010	113.979	8.963	12.760	21.723	19,05
2011	134.915	10.772	13.947	24.719	18,32
2012	152.536	11.054	14.289	25.343	16,61
2013	151.796	12.150	15.395	27.545	18,14

Kaynak: UN Comtrade Veri tabanından yola çıkarak tarafımızca düzenlenmiştir.

Tekstil endüstrisinde AB, Türkiye için en önemli pazardır. Tekstil endüstrisi için AB'nin en önemli pazar olmasının nedenleri arasında coğrafi yakınlık, AB'ye gümrüksüz ulaşım, göreceli düşük ücret düzeyi ve AB'nin yüksek kaliteli malları tercih etmesi bulunmaktadır (Uzay, 2005: 57-58). Taşıma maliyetleri ve ölçek ekonomilerinde sağlanan avantajlar, birlik içinde ticaretin artmasında önemli bir etken olmuştur. Türkiye'nin tekstil ve hazır giyim ihracatında en önemli pazarları arasında Almanya, İtalya, İngiltere, Fransa ve Hollanda gelmektedir. En büyük ticaret ortağımız olan Almanya tekstil ve hazır giyim ihracatında Türkiye'nin en önemli pazarıdır. AB-15 ülkeleri arasında Almanya, İngiltere ve İtalya en fazla tekstil ihraç edilen ülkelerdir. Almanya, İngiltere, Hollanda ve Fransa ise hazır giyim sektöründe en fazla ihracat yapılan ülkelerdir.

Tablo 3. Türkiye'nin Tekstil ve Hazır Giyim İhracatında Önemli Pazar Payına Sahip AB -15 İçindeki Önemli Pazarlar (milyon dolar)

Ülkeler	Sektör Kodu	2009	2010	2011	2012	2013
Almanya	65	845,7	977,1	1,194.3	977,1	1,090.3
	84	2,825.6	3,069.6	3,288.9	2,965.7	3,174.1
İngiltere	65	299	324,8	403,5	425,2	456,7
	84	1,697.8	1,953.5	1,962.4	2,114.6	2,075.3
Belçika	65	137,5	155,1	174,8	166,9	199,8
	84	290,9	363,8	386,5	354,1	384,5
Fransa	65	297,8	347,6	402,6	309,3	350,8
	84	901,4	1.015.8	1.092.0	896	962,8
Hollanda	65	172,7	213,8	263,4	229,7	269,7
	84	583,7	622	750,3	746,6	794,9
İtalya	65	573	652,7	832,9	723,7	883,6
	84	618,1	646,2	757,7	658	635

Kaynak: UN Comtrade Veri Tabanı.

5. Literatür İncelemesi

1957 yılında imzalanan Roma Anlaşması'yla birlikte Avrupa'da ticaretin serbestleşmesi ve ekonomik bütünleşmenin gelişmesiyle birlikte, geleneksel ticaret teorisinin aksine endüstriler içi artan uzmanlaşma ve AB ülkeleri arasındaki ticarete endüstri-içi ticaret (EİT) payının hızla artışı, yapılan EİT çalışmaların AB üzerine yapılmasına neden olmuştur. Literatürde EİT kapsamında yapılan bazı çalışmaları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür.

Çakmak (2006); Türkiye ile Almanya, İtalya, Fransa ve İngiltere arasında imalat endüstrisi dış ticaretinde EİT'nin yapısını ve önemini tespit etmek amacıyla 1991-2004 döneminde SITC Rev. 3, 3 basamaklı ürün grupları verileri ve standart G-L endeksi kullanılarak bir araştırma yapılmıştır. Buna göre, ilgili dönemde Türkiye ile dört ülke arasındaki EİT oranlarını temel alan sıralamanın zamanla çok değiştiği, söz konusu dönemin başlarında Türkiye ile imalat endüstrisi EİT düzeyi en yüksek ülkeler sırasıyla İngiltere, İtalya, Almanya ve Fransa iken, dönemin sonlarına doğru bu sıralama Fransa, İtalya, Almanya ve İngiltere biçiminde olduğu ifade edilmektedir.

Çeştepe (2012); Türkiye'nin ortak kültürel ve tarihi bağlarının olduğu seçilmiş Ortadoğu ülkeleriyle ticaretin yapısı analiz edilmiştir. Çalışmada 1999-2009 arasında dış ticaret verileriyle ticaret yoğunluğu,

Grubel-Lloyd ve Balassa endeksleri hesaplanmıştır. Türkiye'nin bu ülkelerle dış ticaretinin arttığı, bu ticarete endüstri içi ticaret düzeyinin genel olarak düşük, işlenmiş mallarda nispeten yüksek olduğu ve Türkiye'nin bir iki mal grubu dışında söz konusu ülke grubuna göre rekabet gücünün bulunduğu görülmüştür. Türkiye'nin bu ülkelerle dış ticaretinin artması için, rekabet gücüne sahip olduğu sermaye yoğun malların ihracatına daha fazla ağırlık vermesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Erk ve Tekgül (2001); 1993-1998 dönemi Türkiye ve AB arasında ticarete konu olan 97 ürün grubunun EİT ve yatay-dikey farklılaşma düzeyleri tespit edilmiştir. Çalışmaya göre, Türkiye ve AB arasındaki ticaretin karşılaştırmalı üstünlüklere dayanmasının yanı sıra önemli bir kısmının EİT yapısında dikey mal farklılaşmasının olduğu ifade edilmektedir.

Erlat ve Erlat (2003); 1969-1999 dönemi için, SITC Rev.3'e göre 3 basamaklı sektörel verilerle, 15 AB üyesi ülkeyi kapsayan dünya ticareti ile Türkiye'nin EİT'sinin statik ve dinamik yapısı analiz etmiştir. Çalışmada genel olarak ticaretin EAT yapısı sergilediği, ancak özellikle 1980 sonrası dönemde bu yapının az da olsa EİT'ye dönüştüğü tespit edilmiştir. Ayrıca Brülhart'ın A, B ve C endeksleri kullanılarak da MEİT'nin, 1980 öncesi ve sonrasında önemli değişiklikler gösterdiği belirlenmiştir.

Erün(2010); Türkiye ve AB ülkeleri arasında gıda ve canlı hayvan sektörü toplamında ve alt sektöründe 1995-2009 dönemleri itibarıyla Grubel - Lloyd indeksi ve birim değer oranları hesaplanmıştır. Türkiye ile AB-15 ülkeleri arasındaki EİT giderek azaldığı ancak tek tek ülkelere bakıldığında özellikle Macaristan, Bulgaristan, Danimarka, İspanya, İrlanda ve Romanya ile olan gıda ve canlı hayvan sektöründe EİT'nin güçlü olduğu görülmüştür. Türkiye ile AB-15 ve AB-27 arasında yüksek kalitede EİT yapısıyla karşılaşılırken tek tek ülkeler için yapılan analize bakıldığında düşük kalitede dikey EİT yapısıyla karşılaşmıştır.

Kaya ve Atış (2007); Türkiye'nin kimya sanayi ürünleri ithalat ve ihracatında öne çıkan ülkeler ile EİT'nin gelişimini araştırmışlardır. Bu çalışma, Türkiye ile belli başlı AB üyesi ve AB'ye aday ülkeler arasında 1990-2005 dönemi ve SITC Rev.3'e göre 5 basamaklı kimya sanayi ürün grubuna ait verilerle, standart G-L endeksi kullanarak statik analiz, daha sonra Brülhart'ın marjinal EİT ticareti belirlemeye yönelik A ve B endeksleri kullanarak dinamik analiz gerçekleştirmektedir. Çalışmaya göre, Türkiye'nin kimya sanayi EİT düzeyi genel olarak sektör tüketiminin dışa bağımlı olması nedeniyle düşük seviyededir. Özellikle, son yıllarda bazı alt ürün gruplarındaki söz konusu ticaret, ticaretin serbestleştirilmesiyle birlikte artan ticaret ilişkileri ve zamanla yalnızca ihracatçı ya da ithalatçı olunan

ürün gruplarında çift yönlü ticaret yapısına dönüşüm nedenleriyle EİT'e yönelmektedir.

Özkaya (2010); Türk tekstil sektöründeki endüstri-içi ticaretle ilgili gelişmeler 1989-2009 yılları için Grubel-Lloyd endeksi kullanılarak ortaya konulmuştur. Daha sonra yatay endüstri-içi ticaret ve dikey endüstri-içi ticaret ayrımının dikkate alınmış ve endüstri-içi ticareti etkileyen faktörleri tespit etmek amacıyla ülkeye ve sektöre özgü belirleyicileri esas alan regresyon analizi yapılmıştır. Bu analize göre kişi başına düşen gelir ve ölçek ekonomileri tekstil sektöründe endüstri-içi ticaret düzeyini olumlu etkilerken, doğrudan yabancı yatırım olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yurttançıkılmaz (2013); çalışmada Türkiye'nin 1995-2009 dönemi için AB ile olan dış ticaretinin EİT düzeyi ve EİT açısından avantajlı olduğu ürünler Grubel ve Lloyd ile Balassa Endeksi kullanılarak belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre Türkiye'nin gelişmesi ve ekonomik refahının artmasına bağlı olarak tüketim kalıbı, tercihleri ve alışkanlıkları açısından AB ülkelerine yaklaşmaktadır. Böylelikle AB ile olan dış ticaret daha endüstri içi bir hal alırken Türkiye'nin sanayi malları ile makine ve ulaşım araçları sektöründe genel olarak karşılaştırmalı üstünlük artarken tekstil sektörünü de içeren çeşitli mamul eşya sektörü ise giderek zayıflamaktadır.

6. Model ve Veri Seti

Çalışmada AB-15 ülkesi ile Türkiye'nin tekstil ve hazır giyim sektörünün EİT yapısı statik bir şekilde analiz etmek için, Grubel-Lloyd'un endüstri-içi ticaretin ölçümünde kullanılan GL endeksi kullanılmıştır. Uluslararası ticaret tasnifinde genel anlamıyla tekstil endüstrisi üç başlık altında değerlendirilmektedir. Tekstil elyafları ve bunların atıklarını içeren hammadde grubu olarak SITC 26 grubu, tekstil ipliği, dokuma, mensucat ve ilgili ürünleri kapsayan SITC 65 grubu ve geniş kapsamlı hazır giyim ve aksesuarlarının yer aldığı SITC 84 grubudur. Ülkelerin ticaret performansları karşılaştırıldığında genellikle imalat sanayi ürünleri olmalarından dolayı SITC 65 ve SITC 84 grupları dikkate alınmaktadır.

Çalışmada Dünya Ticaret Örgütü tarafından hazırlanan "Uluslararası Standart Ticaret Sınıflandırması (SITC Rev.3) kullanılmıştır. GL endeksi, SITC Rev.3'e göre imalat sanayi alt dallarından tekstil (SITC65) ve Hazır Giyim (SITC84) sektörleri için hesaplanmıştır. G-L endeksini hesaplayabilmek için gerekli veriler <http://comtrade.un.org/data/> veri tabanından derlenmiş olup çalışma verileri 1995-2013 yıllarını kapsamaktadır. SITC Rev.3'e göre tekstil ve hazır giyim endüstrisinin çalışma kapsamına alınan iki ve üç haneli ürün grupları Ek 1'de yer

almaktadır. Literatürde bir endüstride yapılan ticaret (GL endeksi) eğer 0,50 den büyükse ilgili endüstride ticaretin EİT şeklinde; 0,50 küçük olması durumunda ise ticaretin EAT şeklinde gerçekleştiği kabul edilmektedir.

7. Türkiye'nin Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Endüstri-İçi Ticaretinin Karşılaştırmalı Analizi: Statik Bulgular

Bu bölümde standart G-L endeksi kullanılarak incelenen dönemde Türkiye ile söz konusu ülkeler arasındaki tekstil ve hazır giyim sektörü için ihracat ve ithalat verileri ile ele alınan yıllar için EİT oranları hesaplanmıştır. Tablo 4'de Türkiye ile AB-15 ülkeleri arasında gerçekleşen ticaretin yönü (EİT-EAT) yer almaktadır.

Tabloda 4'de Türkiye'nin SITC 65 (tekstil endüstrisi) no'lu sektörde ticaretinin EİT şeklinde gerçekleştiği ancak SITC84 (hazır giyim endüstrisi) no'lu sektörde ticaretin EAT şeklinde olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle Türkiye SITC 65 ürün grubuna ait ticarete hem ithalat hem de ihracat yaparken-iki yönlü ticaret; SITC 84 ürün grubunda ise tek yönlü ticaret yapmaktadır. AB-15 ülkelerine baktığımızda tekstil ve hazır giyim endüstrisinde yapılan ticaretin çoğunlukla EİT şeklinde gerçekleştiği görülmektedir. Özellikle SITC 65 ürün grubunda gerçekleştirilen ticaretin yönünün EİT şeklinde olduğu gözlenmektedir. Finlandiya, İrlanda ve İngiltere'nin SITC 84 ürün kodunda yapmış olduğu ticaretin 1995 yılında EİT şeklinde gerçekleştiği ancak izleyen yıllarda gerçekleştirilen ticaretin EAT şeklinde olduğu görülmektedir. Almanya, İtalya, Portekiz ve İsveç'te ise 1995 yılında SITC 84 ürün grubunda ticaretin EAT şeklinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu durum esasında son dönemde özellikle gelişmiş ülkeler arasında EİT'nin giderek önem kazandığının bir kanıtıdır.

Tablo 4. Standart G-L Endeksine Göre Hesaplanan Değerler

Ülkeler	Kod	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Almanya	65	0,92	0,92	0,93	0,92	0,93	0,93	0,96	0,98	0,97	0,96	0,97
	84	*	0,52	0,66	0,67	0,70	0,71	0,70	0,68	0,67	0,69	0,68
Avusturya	65	0,99	0,98	0,99	0,99	0,97	0,98	0,97	0,97	0,97	0,99	0,98
	84	0,58	0,60	0,65	0,64	0,65	0,64	0,59	0,57	0,58	0,57	0,57
Belçika	65	na	0,72	0,71	0,73	0,74	0,75	0,75	0,76	0,79	0,77	0,77
	84	na	0,89	0,92	0,92	0,95	0,96	0,95	0,94	0,95	0,95	0,97
Danimarka	65	0,87	0,92	0,91	0,91	0,95	0,93	0,94	0,93	0,91	0,91	0,88
	84	0,82	0,88	0,92	0,93	0,93	0,92	0,92	0,92	0,94	0,91	0,95
Lüksemburg	65	na	0,72	0,81	0,83	0,78	0,75	0,68	0,59	0,63	0,66	0,69
	84	na	0,46	0,61	0,60	0,60	0,39	0,47	0,50	0,44	0,44	0,45
İspanya	65	0,97	0,94	0,91	0,91	0,90	0,91	0,96	0,95	0,96	0,99	0,98
	84	0,59	0,69	0,63	0,63	0,62	0,65	0,73	0,71	0,71	0,81	0,86
Finlandiya	65	0,75	0,77	0,72	0,71	0,73	0,73	0,59	0,65	0,63	0,62	0,62
	84	0,51	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Fransa	65	0,99	0,99	0,95	0,94	0,93	0,91	0,89	0,86	0,85	0,84	0,84
	84	0,70	0,64	0,64	0,65	0,67	0,66	0,64	0,62	0,62	0,63	0,64
İrlanda	65	0,99	0,90	0,72	0,62	0,55	0,59	0,58	0,65	0,67	0,64	0,59
	84	0,74	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
İtalya	65	0,66	0,68	0,66	0,69	0,72	0,72	0,74	0,79	0,80	0,75	0,77
	84	*	0,62	0,79	0,82	0,81	0,81	0,88	0,90	0,88	0,83	0,79
Hollanda	65	0,99	0,98	0,85	0,84	0,83	0,84	0,83	0,86	0,88	0,85	0,85
	84	0,71	0,66	0,77	0,78	0,82	0,81	0,82	0,82	0,86	0,86	0,89
Portekiz	65	0,90	0,95	0,96	0,97	0,98	0,98	0,96	0,97	0,97	0,93	0,99
	84	*	0,51	0,69	0,73	0,75	0,80	0,86	0,89	0,85	0,79	0,79
İsveç	65	0,79	0,85	0,83	0,83	0,81	0,81	0,80	0,78	0,74	0,77	0,76
	84	*	0,51	0,51	0,54	0,55	0,56	0,57	0,57	0,58	0,61	0,62
Yunanistan	65	0,62	0,64	0,74	0,31	0,70	0,71	0,76	0,81	0,84	0,86	0,81
	84	0,60	0,83	0,94	0,86	0,70	0,63	0,56	0,62	0,67	0,71	0,71
İngiltere	65	0,77	0,72	0,73	0,73	0,73	0,71	0,69	0,68	0,67	0,70	0,69
	84	0,70	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
Türkiye	65	0,83	0,73	0,77	0,76	0,80	0,75	0,75	0,84	0,82	0,73	0,71
	84	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

Kaynak: UN Comtrade Database veri tabanından yola çıkılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

*Endeks değeri 0,50'den büyük ise EİT olduğu kabul edilir. Burada * alanlar EİT olmadığını göstermektedir. na: İlgili yıla ilişkin veriye ulaşılamadığını ifade etmektedir.

Tablo 5'de SITC 65 ürün kodunun alt sektörler itibariyle ticaretinin yönü hesaplanmıştır. Buna göre Almanya ve İspanya'nın SITC 65 ürün kodunun tüm alt sektörler itibariyle ticaretinin EİT şeklinde olduğu görülmektedir. Bu ülkeler dışında diğer ülkelerin alt sektörlerde ticaret hem EİT hem de EAT şeklinde gerçekleşmiştir. Türkiye'de ise SITC 655, SITC658

ve SITC659 kodlu alt sektörlerde ticaretin EAT şeklinde olduğu görülmektedir. Burada dikkat çeken bir husus da Türkiye'nin SITC 65 kodlu ticaretin tamamının EİT şeklinde gerçekleşirken alt sektörler itibariyle bu durumun bazı alt sektörlerde değişmesidir.

Tablo 5. Tekstil Sektörü Alt Sektörler İtibariyle G-L Endüstri-İçi Ticaret Endeksi (2013)

Ülkeler	651	652	653	654	655	656	657	658	659
Almanya	0,81	0,87	0,87	0,97	0,67	0,78	0,67	0,73	0,70
Avusturya	0,93	0,69	*	0,91	0,87	*	0,88	0,66	*
Belçika	0,98	0,91	0,68	0,62	0,89	0,86	0,79	0,87	*
Danimarka	0,63	0,87	0,89	0,86	0,91	0,99	0,79	0,81	0,64
Lüksemburg	*	*	0,98	*	*	*	*	0,72	*
İspanya	0,92	0,78	0,86	0,85	0,79	*	0,86	0,68	0,70
Finlandiya	*	0,64	*	0,64	0,63	0,80	0,99	*	*
Fransa	0,74	0,99	0,93	0,95	0,92	0,66	0,99	*	0,68
İrlanda	*	*	*	*	*	*	0,89	*	*
İtalya	0,98	1	0,64	*	0,72	0,74	0,57	0,76	0,98
Hollanda	0,86	0,66	0,98	0,93	0,91	0,63	0,90	0,82	*
Portekiz	*	0,77	0,99	0,59	0,83	0,88	0,61	*	0,86
İsveç	*	0,55	0,68	0,92	0,68	0,79	0,96	0,61	0,62
Yunanistan	0,82	0,74	*	*	0,99	0,84	0,93	*	*
İngiltere	0,60	0,85	0,88	0,66	0,73	0,87	0,91	*	*
Türkiye	0,73	0,79	0,68	0,68	*	0,63	0,95	*	*

Kaynak: UN Comtrade Database veri tabanından yola çıkılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Tablo 6'da ise SITC 84 ürün kodunun alt sektörler itibariyle ticaretinin yönü hesaplanmıştır. Alt sektörler itibariyle Almanya, Belçika, Danimarka, İspanya, İtalya, Hollanda, Portekiz ve İsveç'te ticaretin EİT şeklinde gerçekleştiği görülmektedir. Finlandiya ve İrlanda da ise alt sektörlerin tamamında ticaret EAT şeklinde gerçekleşmiştir. Türkiye'de ise gerek SITC 84 gerekse alt sektör gruplarında ticaretin tamamı EAT şeklinde gerçekleşmektedir.

Tablo 6. Hazır Giyim Sektörünün Alt Sektörler İtibariyle G-L Endüstri-İçi Ticaret Endeksi (2013)

Ülkeler	841	842	843	844	845	846	848
Almanya	0,72	0,68	0,62	0,67	0,73	0,69	0,73
Avusturya	*	0,52	0,53	0,78	0,59	0,60	0,68
Belçika	0,97	0,86	0,82	0,94	0,98	0,97	0,99
Danimarka	0,94	0,98	0,80	0,97	0,97	0,84	0,72
Lüksemburg	*	*	*	*	0,73	*	*
İspanya	0,77	0,95	0,65	0,79	0,90	0,75	0,73
Finlandiya	*	*	*	*	*	*	*
Fransa	*	0,61	0,52	0,58	0,72	0,68	0,77
İrlanda	*	*	*	*	*	*	*
İtalya	0,83	0,68	0,93	0,97	0,88	0,53	0,62
Hollanda	0,92	0,85	0,99	0,82	0,89	0,93	0,97
Portekiz	0,85	0,97	0,76	0,70	0,68	0,68	0,82
İsveç	0,66	0,63	0,52	0,53	0,61	0,57	0,73
Yunanistan	*	*	*	0,96	*	0,65	0,56
İngiltere	*	0,52	*	*	*	*	0,51
Türkiye	*	*	*	*	*	*	*

Kaynak: UN Comtrade Database veri tabanından yola çıkılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Sonuç

EİT dış ticarete en yaygın olarak görülen ticaret şeklidir. EİT ilk olarak AET kurulmasıyla önem kazanmış ve bölge içinde serbest ticaretin başlaması farklılaştırılmış ürünlerin satılmasını ve üretim hacminin genişlemesini sağlamıştır. AB, Türkiye'nin dış ticaretinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Tekstil ve hazır giyim sektörü ülkemizde ihracat ve üretimdeki yüksek payı nedeniyle oldukça önemli bir sektör olmakla birlikte yaşanan gelişmeler doğrultusunda sektörün rekabet gücü ve sektördeki ticaretin yönü değişmektedir. Değişen piyasa koşulları sonucunda tekstil sektörü en fazla küreselleşen dolayısıyla en fazla rekabete maruz kalan sektördür. Bu nedenle sektörde, rekabet gücü kavramı giderek daha önemli hale gelmiştir. Artan ekonomik büyüme, üretim metotlarında uzmanlaşma, ölçek ekonomileri, tüketici talebinde çeşitlilik, ürün farklılaştırması ve ekonomik entegrasyonlar sonucunda endüstri-içi ticaretin hızla arttığını görülmektedir.

EİT'nin tekstil ve hazır giyim endüstrisinde incelendiği bu çalışmada Türkiye ve AB-15 ülkelerinin tekstil ve hazır giyim sektöründe yaptıkları ticaretin yönü ortaya konulmuştur. Çalışmada sonuç olarak Türkiye'nin tekstil sektöründe ticaretinin yönü EİT şeklinde gerçekleşirken hazır giyim sektöründe EAT şeklinde gerçekleşmektedir. AB-15 ülkelerinin ise tekstil ve hazır giyim sektöründe ticaretinin yönü çoğunlukla EİT şeklinde gerçekleşmekle birlikte bazı ülkelerde ve bazı alt sektörler itibariyle durumun değiştiği görülmektedir.

Kaynakça

- AYDIN, A. (2010). "Türkiye'nin Ticari Hizmetler Endüstri-İç Ticareti." *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2(2), 1-10.
- AYDOĞDU, G. (2012). "Hazır Giyim ve Konfeksiyon Raporu." Çukurova Kalkınma Ajansı Raporu, 1-34.
- BRÜLHART, M. (1994). "Marginal Intra-Industry Trade: Measurement and Relevance for the Pattern of Industrial Adjustment." *Weltwirtschaftliches Archiv*, Vol.130: 600-13.
- ÇAKMAK, Ö. (2006). "Türkiye ile Almanya, İtalya, Fransa ve İngiltere Arasında İmalat Endüstrisinde Endüstri-İç Ticaretin Yapısı: 1991-2004." *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 30-47.
- ÇEŞTEPE, H. (2012). "Türkiye'nin Seçilmiş Ortadoğu Ülkeleriyle Ticaretinin Analizi." *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 23-43.
- ÇOBAN, O. ve KÖK, R. (2005). "Türkiye Tekstil Endüstrisi ve Rekabet Gücü: AB Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Bir Analiz Örneği, 1989-2001". *İktisat İşletme ve Finans*, 20(228), 68-81.
- DEVİREN, N. ve KARATAŞ, M. (2007). " Türkiye ile Çin Halk Cumhuriyeti Arasındaki Endüstri-İç Ticaret", *İktisat İşletme ve Finans*, 22, 16-32.
- DİLBER, İ. (2004). " Tekstil ve Konfeksiyon Sanayinin Rekabet Gücü." *Yönetim ve Ekonomi*, 11(2), 85-97.
- ERK, N. ve TEKGÜL, Y. (2001). "Ekonomik Entegrasyon ve Endüstri-İç Ticaret: Türkiye-AB Ülkeleri arasındaki Endüstri-İç Ticaretin Ölçülmesi ve Ticaret Tipinin Belirlenmesi. " *METU International Conference on Economics V*, 1-34.
- ERLAT, G. ve ERLAT, H. (2003). "Measuring Intra-Industry and Marginal Intra-Industry Trade: The Case for Turkey." *Emerging Markets Finance and Trade*, 39(6), 5-38.
- ERÜN, G. (2010). "Türkiye ile AB, Gıda ve Canlı Hayvan Sektörü Dış Ticaretinde Endüstri-İç Ticaret Analizi." *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2(1), 71-78.

- EŞİYOK, A. (2014). "Türkiye-AB Arasında Dış Ticaretin Teknolojik Yapısı, Rekabet Gücü ve Endüstri-İçi Ticaret: Ampirik Bir Değerlendirme", Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 13(1) , 91-124.
- GRUBEL, H. ve LLOYD, P. (1975). Intra-Industry Trade: The Theory and Measurement of International Trade in Differentiated Products London: MacMillan Pres.
- KAYA, A. ve ATIŞ, A. (2007). "Türkiye Kimya Sanayi Endüstri-İçi Ticaretinin Statik ve Dinamik Analizi: Avrupa Birliği Üye ve Aday Ülkeleri, Rusya Federasyonu, Ukranya ve Çin." Ege Akademik Bakış, 7(1), 251-291.
- MERCAN, M. ve YERGİN, H. (2011). "Gümrük Birliği'nin Türkiye Almanya Arasındaki Dış Ticaret ve Marjinal Endüstri-İçi Ticarete Etkisi, Endüstri-İçi Ticaretle Karşılaştırılması ve Alternatif Endeks", Anadolu International Conference in Economics II, .1-19.
- NARİN, P. (2002)." Endüstri-İçi Ticaret ve İhracata Dayalı Sektörler Açısından Türkiye Uygulaması", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(1), 1-212.
- ÖZÇALIK, M. ve OKUR, A. (2013). "Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörlerinin Gümrük Birliği Sonrası AB-15 Ülkeleri Karşısındaki Rekabet Gücü." CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1), 205-223.
- ÖZKAYA, H. (2010). "Tekstil Sektöründe Endüstri-İçi Ticareti Etkileyen Faktörler Üzerine Ampirik Çalışma." Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2), 136-157.
- UZAY, N. (2005). "Değişen Dünya Koşullarında Türkiye'de Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Geleceği", İşletme ve Finans Dergisi, 228, 54-67.
- UZUNOĞLU, H. (2008)."Türk Hazır Giyim ve Tekstil Sektörünün 2008 Yılı Rekabet Durumu." Ar-Ge Bülten, 23-27.
http://www.izto.org.tr/portals/0/iztogenel/dokumanlar/turk_hazir_giyim_ve_tekstil_sektorunun_2008_ii_h_uzunoglu_26.04.2012%2020-25-02.pdf Erişim Tarihi: 16.11.2014
- WTO, International Trade Statistics, 2013
http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2013_e/its13_merch_trade_product_e.pdf. Erişim Tarihi: 16.09.2014
- YENER, Y. (2010). "Uluslararası Ticaretin Serbestleştirilmesi Sürecinde Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Rekabet Gücü ve Çin Tehdidi." Marmara Üniversitesi, İİBF Dergisi, 29(2), 227-250.
- YENİLMEZ, F. ve KUTLU, E.(2005). "Türkiye ile Avrupa Birliği Ülkeleri Arasındaki Endüstri-İçi Ticaretin Önemi", İktisat İşletme Finans, ss.45-64.

YURTTANÇIKMAZ, Ç. (2014). "Türkiye'nin AB Pazarında Endüstri-İçi Ticaret Açısından Avantajlı Olduğu Ürünlerin Belirlenmesi." C.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi , 14(1), 1-22.
<http://comtrade.un.org/data/>

Ek 1. SITC Rev.3'e Göre Tekstil ve Hazır Giyim Endüstrisi

Sektörler		Sektörler	
SITC65	Tekstil ipliği, dokuma mensucat ilgili ürünler	SITC84	Hazır giyim ve aksesuarları
651	Dokuma İplikleri	841	Erkek giyim eşyası
652	Pamuklu dokumalar	842	Kadın giyim eşyası
653	Sentetik-suni elyaftan dokuma	843	Erkekler için örme giyim eşyası
654	Pamuk, sentetik, suni elyaf dışı liflerden mensucat	844	Kadınlar için örme giyim eşyası
655	-Poliester liflerden mensucat	845	Diğer giyim eşyası
656	Kordela, etiket, arma ve benzeri dokumalar	846	Külotlu çorap, çorap, soket, eldiven, şal, atkı vb.
657	Özel dokumalar ve bunlardan mamul eşya	848	Dokuma dışındaki materyalden mamul giyim eşyası
658	Dokunmuş hazır eşya		
659	Yer kaplamaları, halılar		

Kaynak: UN, Commodity Trade Statistics Database (COMTRADE)